

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Institutiones Dialecticæ

Dieterich, Conrad

Giessæ Hessorum, 1611

Caput XXV.

Nutzungsbedingungen

[urn:nbn:de:hbz:466:1-56580](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-56580)

Ejus est hic CANON.

Ut singula ordine judicentur in Syllogismo in hujusmodi partium traiectione pars quælibet in naturalem artis locum redigenda est, propositio scilicet in primum, assumptio in secundum, conclusio in tertium. ut,

Quicquid est Spiritus, in Spiritu est colendum. Deus est Spiritus. Ergo in Spiritu colendus est. Quicquid ratione præditum est, rationale est. Homo est ratione præditus. Ergo homo est rationalis.

Tantum de Syllogismis, eorundemque affectionibus, superest Methodus.

Tabella Methodi.

Methodus est vel	Universalis	{	Synthetica.
			Analytica.
est vel	Particularis, est thematicis	{	Simplices.
			Conjuncti.

CAPUT XXV.

Methodus est dianoiā variorum axiomaticum homogeneorum à generalibus ad specialia procedens.

[Methodus & aliàs rectam & compendiarium.]
 Hic verò ordinem & dispositionem variorum præceptorum, enunciationum & axiomaticum in arte sive oratione aliquā legitimam significat. Est verò Dianoiā, deductio scilicet axiomatici ex alia. Ejus proinde materia sunt Axio-
 matica, sive illa per se judicio suo axiomatico clara, sive Syllogistica consequentia jam ante dijudicata sint. Ipse porro ordo & dispositio axiomaticum horum variorum homogeneorum, que pro natura sua claritate vel præponuntur vel postponuntur, Methodi forma est. Finis verò collocationis hujus methodicæ à Ramo duplex innuitur. 1. ut facilius res ex eadem intelligantur. 2. ut memoriā felicius comprehendantur. Vbi observe

observa duo. I. *Methodi doctrinam recte in Logica postpositam cum constet ex axiomatibus & Syllogismis.* II. *Sicut in axiomatico spectatur veritas & falsitas. In Syllogismo consequentia & inconsequentia, sic in methodo ordo & confusio.]*

Ejus sunt hi generales CANONES.

I. *Processus Methodi ordinem rerum naturalem imitetur. Naturam enim in ordinando sequimur, Arist. l. 1. Phys. text. 56.*

[*Interdum tamen neglecto ordine nature, sequimur ordinem doctrinae siue facillioris cognitionis, Zab. lib. 2. de method. c. 7. Ideoque in doctrinis non semper a primis rei principis inchoandum, sed unde quis facilius discat, Perer. l. 1. cap. 11.]*

II. *In Methodo præcedant, 1. naturam priora. 2. simpliciora. 3. notiora, manifestiora, clariora, 4. generaliora, universaliora, communiora: sequantur naturam posteriora, composita, obscuriora, specialiora.*

[*Hic ergo canon unicus & perpetuus est Methodi naturalis unica, ut per se clarius præcedat, obscurius sequatur, quod absoluta notione primum est, primo loco disponatur, quod secundum secundo, quod tertium tertio, & sic deinceps, que verba sunt Rami l. 2. Dial. c. 17. Id vero naturam notius, prius, illustrius est, quod 1. per se esse, intelligi & explicari potest sine aliis, alia autem sine hoc non, 2. quod pluribus inest 3. quod causam subiectumve aliorum continet. Ita simplex prius est composito; littera prior syllaba; Syllaba voce; vox oratione. Argumenti doctrina, doctrina axiomatis. Axiomatis prior, notior, clarior est doctrina Syllogismi & Methodi. Sic universaliora communiora sunt, ideoque notiora: Specialiora siue singularia obscuriora sunt, ideoque nota minus & clara, cum lucem ab universalibus accipiant: merito ergo illa antecedunt: hec consequuntur. Ex hoc Canone artium Methodus informatur.*

In illis

In illis enim. 1. Regula generalissima loco & ordine
 prima erit (quia lumine & notitia prima, & per se absque
 sequentibus intelligi potest.) 2. Subalternæ (qualucem ac-
 capiunt à superioribus & impertiunt inferioribus) sequen-
 tur. 3. Ex his naturâ notiores præponentur, minùs
 notæ substituentur. 4. Specialissima è superioribus
 deductæ tandem subjicientur (hac enim alia quibus lu-
 cem suam impertiant, non habent. Quælia sunt singularum
 Regularum exempla.) Sic ergo. 1. Definitio omnium
 generalissima erit prima. 2. Distributio sequetur. 3.
 Hæc si multiplex fuerit præcedet partitio integri in
 sua membra. Sequetur distributio generis in suas spe-
 cies. (Illa enim ex causis existit, hæc ex effectis.) 4. Partes
 ipsæ & species eodem ordine rursus sunt tractandæ ac
 definiendæ, quo distributæ fuerunt, Ram 1. 2. Dial.
 c. 16. Pars nimirum prima pro lucis suæ claritate fa-
 cta in distributione primo loco rursus est definienda,
 distribuenda, subdividenda, si fert rei natura, & partes
 factæ simili modo tractandæ, & exemplis illustrandæ.
 Atque sic una parte absoluta ad secundam & tertiam,
 &c. est progrediendum. E. g. In Grammaticâ primo lo-
 co Definitio ponitur: Secundo partitio: tum definitio adhi-
 betur prima partis Etymologia, in quâ doctrinâ literarum
 (in quâ naturâ prior est universalior) prior erit doctrinâ syl-
 labarum. Syllaba prior dictione: Dictio prior Syntaxi. Sic
 in Dialecticâ doctrinâ argumentorum, ut quæ universalior,
 præcedit doctrinâ axiomatum: axiomata, ut quæ univer-
 saliora & naturâ priora, sequuntur Syllogismi; Syllogismum,
 Methodus, &c. Sic Oratores quoties rem aliquam perspicue
 dicere volumus, summam causâ proponunt, propositam, si mul-
 tiplex ea sit, in partes dividunt, ac deinceps ordine singulas
 partes persequuntur. Quod pertinent partes Orationis Rhetor-
 icæ; Exordium, Narratio, Propositio, Confirmatio, Confu-
 ratio, Peroratio. Quarum quandoq; quadam omittuntur,
 quandoq; omnes simul ponuntur, de quibus plura in Rheto-
 ricâ. Sic ergo primario à verum ordine, ordo doctrinæ duci-
 tur. Arsenim naturam imitatur, 2. Phys. c. 1. & sicut se
 habent res in esse, ita etiam in cognosci. 2. Metaph. c. 3.
 & sunt

& sunt scientiæ mensuræ non mesurantes, sed à rebus mensurata, 3. *de anim. cont.* 38. Ita qualis est rerum ordo, talis est & doctrinarum ab universalibus ad particularia, a primis ad posteriora, à causis ad effectus. 2. *Metaph. c. 1.* Secundario verò Methodus etiam conformatur ad nostram cognitionem, quatenus rerum ordini respondet: quod enim primum est secundum naturam, id etiam primum est secundum distinctam & perfectam naturarum cognitionem, sicut quod bene habentibus salubre est, id secundum naturam salubre est, Vid. Keckerm. *System. Log.* p. 3. c. 1.]

III. Membra Methodi sint variâ, sed terminata & determinata.

[Varia: alia nimirum generalia, alia specialia, alia subalterna; atq; sic claritatis luce differentia, resq; variâ & diversas comprehendunt. Hæc enim sola dispositionem Methodicam agnoscunt, cum in eo, quod per omnia unum est, & idem ordo non agnoscat. Finita & determinata. Quæ enim in infinitum excurrunt, in ordinem redigi nequeunt. Omne infinitum confusum. Omnis ordo & proportio, infinita verò proportionem non habent.]

IV. Methodi membra omnia sint homogenea.

[Homogenea axiomata hæc illa sunt, non quorum partes inter se sunt essentielles, sed quæ cetera inter se homogenea sunt, hoc est, quæ tanquam natura corporis unius & ejusdem membra ad idem subjectum sive materiam & thema, eundemq; finem spectant. Nihil ergo sit heterogeneum in Methodo. Ita sc. quod ad bene numerare non comparatur in Arithmetice, quod non ad bene dicendum in Rhetorice, non ad bene differendum in Logicis, &c. est heterogeneum. Ergo quid in Logicis physicum, in Mathematicis Ethicis, in Ethicis Physicum tradatur, sed omnia in singulis sint homogenea & homogenea.]

V. Membra methodi transitionum fortiter seu vinculo (siquidem prolixior fuerit tractatus) legitime connectantur.

Trans

[Transitio enim methodi vinculum est, quo partes propositæ consequentes cum antecedentibus inter se colligantur, & connectuntur. Eaquæ vel perfecta est, quæ constat epilogo & propositione sequentium, hoc est, repetit dicta, & attingit dicenda: Vel imperfecta, quæ alterius saltem partis antecedentis vel consequentis mentionem facit. De modis verò Transitionum variis videatur Erasmus de verb. cop. Ista verò transitio mirè utilitatem recreat, & magnoperè intellectum ac memoriam juvat, cum aliquandiu partis unius explicatione detentus, adducitur breviter quid hæcenus audierit, & quid porro audiendum restet. Sicut contra ubi tractationis partes instar arena sine catce dissoluta non coherent, tædio officitur, & intellectus ac memoria turbatur.]

VI. In Methodo nulla pars desit, nulla superfit.

[Intellige in Methodo, de quâ loquimur, perfecta: alicuius & Methodo sua sunt crypses, de quibus infra. In perfecta rejicitur inanis redundantia & nocifera mutilatio ac decurtatio, quibus doctrina obscurantur & ingenia discipulorum implicantur: juxta tritum illud, Obscurus fio, dum brevis esse volo.]

VII. In Methodo non immisceantur declarationes ex aliis; neque axiomata negata, atque attributa communia ponantur.

[Intellige de methodo scientificâ & exactissimâ. Atque sic, quod rectè monet Dn. Libavius, non satis accommodata ad docendum, reperuntur aliquando quadam ex communibus, quæ tunc singulari accommodatione sunt veluti propria. 1. Præterea etiam effecta & adjuncta apponimus. In quâ enim arte subjectum est, in eadem adjuncta ejus exponere non absurdum est. 2. Quia contrarium contrario appositum lucem accipit & contrariorum eadem disciplina est, mentionem etiam facimus oppositorum. 3. Cùm item nota sit negatorum non assernamur etiam negativa axiomata. Libav. Dial. Phil. Ram. fol. 608.]

2. Metho-

2. Methodus naturaliter est unica tantum, modi verò ejusdem distincti sunt varii.

[Unica dicitur, quia unicus tantum est processus à prioribus & notioribus naturá ad posteriora. Hac verò unicus nequaquam obstat, quo minus, cum ratione terminata à quo, tum ratione objecti, unica hac Methodus distingui possit.]

3. Est vel Universalis, vel Particularis.

4. Universalis est, quâ integrum disciplinæ (scientiæ, artis) alicujus Systema legitimè disponitur.

5. Eaquæ vel est Synthetica, vel Analytica.

[Distinctio hac sumitur à termino à quo, sive dicitur sitate rerum variarum, quæ in variis disciplinis proponuntur, & proinde etiam diversum ordinem requirunt. Galenus distinguit Methodum in συστατικὴν constitutivam, ἀναλυτικὴν Resolutivam, & ὁριστικὴν Definitivam. Quæ tamen distinctio merito à Zabarella rejicitur de Methodo l. 3. c. 5. usque ad 15.]

6. Methodus Synthetica est, quæ ab universali ad Particularia, & à simplicibus procedit ad composita.

Talis est in scientiis Theoricis, utpote Physica, Metaphysica, Mathematica.

[Sic in Physica primùm traditur de corpore naturali in genere, dequæ affectionibus ejus & principiis, postea descenditur ad species corporis naturalis, videlicet corpus simplex, æther, elementum: quod sequitur mixtum, id est imperfectè mixtum, meteora; perfectè mixtum in animalium, mineralium, & metallorum.]

talla, *animatum vegetans, plantæ; sentiens, bruta; rationale, homo; atq; sic à summo genere ad species infimas devenitur.*]

7. Methodus Analytica est, quæ procedit à fine ad principia, à compositis ad simplicia.

Talis est in disciplinis practicis, utpote Ethica, Medicina, Architectonica, aliisque artibus operatricibus.

[Finis enim primum est operationis principium & mensura omnium mediorum, quæ in tali disciplina docenda sunt. Intellectus enim operationis incipit à fine. Sic in Ethicis incipit Aristoteles à fine nempe felicitate seu summo bono. 2. Subiectum ponit, in quod finis introducit, nempe appetitum hominis seu voluntatem & intellectum. 3. media tractat, per quæ ad finem illum pervenimus, nempe virtutes intellectivas & morales, quæ ordine suo proponuntur & explicantur. Ceterum de proprietatibus Methodi Synthetica & Analytica pluribus differentem vide Zabarellam l. de trib. præcogn. c. 1. 2. 3. &c.]

Hæc de Methodo Universali, restat Particularis.

CAPUT XXVI.

1. Particularis Methodus est, quæ certum aliquod & speciale thema disponitur.

2. Estq; vel thematis Simplicis, vel Compositi.

3. Methodus thematis simplicis est, quæ thema simplex legitime tractatur.

Ejus hic sit ordo. I. Definitio proponitur. II. Eadem secundum membra resolvitur hoc modo, ut. I. Definitio